

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum Spiritussanctus remaneret à filio distinctus, si no[n] procederet ab
eo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

Ad xv. dicendum, qd licet Spiritus sanctus sit ad o-

bus, non tamen est compositus: quia illi duo, scilicet pater & filius sunt per essentiam unum.

Ad xvi. dicendum, qd Philosophus attribuit principijs non esse ab alio, in quantum sunt prima principium autem primum (vt ita dixerim) est principium non de principio, quod est pater.

Ad xvii. dicendum, qd licet voluntas moueat intellectum ad aliquid intelligendum: non tamen voluntas aliquid velle potest, nisi sit pra-intellectum: vnde cum non sit procedere in infinitum, oportet deuenire ad hoc, qd intellectus aliquid intelligit naturaliter non ex imperio voluntatis. Filius autem procedit a patre naturaliter: vnde quamuis procedat per modum intellectus, non sequitur quod sit a Spiritu sancto: sed econuerso.

Ad xviii. dicendum, qd Spiritus sanctus potest dici quod scire in filio tripliciter: vno modo scilicet humanam naturam scire illud. Ita. 1. Egre dicitur virga de radice leuise, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini. Alio modo, vt intelligatur spiritus in filio requiescere: quia virtus spiritalis a patre datur filio, & ultra non protenditur. Tertio modo secundum qd amor dicitur requiescere in amato, in quo quiescat amantis affectus. Nullo autem istorum modorum excluditur processio Spiritus sancti a filio.

Ad xix. dicendum, qd non repugnat simplicitati Spiritus sancti, quod procedat a duobus, scilicet patre & filio, cum sint per essentiam unum.

Ad xx. dicendum, quod eadem est perfectio patris & filij: vnde per hoc quod Spiritus sanctus procedit a patre perfecte, non excluditur quin procedat a filio: alioquin sequeretur quod creatura non creetur a filio, cum perfecte creetur a patre.

Ad xxi. dicendum, qd vnitas essentiae non inducit confusionem personarum: vnde ex vnitate essentiae non potest concludi illa quae repugnant distinctioni relatiuae. & sic ex hoc qd pater & Spiritus sanctus sunt vnus, non potest concludi qd filius sit a Spiritu sancto, licet filius sit a patre: quia Spiritus sanctus est ab eo, & iterum quia sequeretur qd Spiritus sanctus esset pater, cum nihil aliud sit esse patrem, qd habere filium de se procedentem.

Ad xxii. dicendum, qd splendor est a radio, cum nihil aliud sit qd reuerberatio radij ad corpus clarum: & tamen splendor filio attribuitur. Heb. 1. Cum sit splendor gloriae.

Ad xxiii. dicendum, quod calor est a radio, cum nihil aliud sit qd reuerberatio radij ad corpus clarum: & tamen splendor filio attribuitur. Heb. 1. Cum sit splendor gloriae.

Ad xxiiii. dicendum, qd positio Nestorianorum fuit qd Spiritus sanctus non sit a filio, vnde in quodam symbolo Nestorianorum condemnato in 1. Ephe. synodo dicitur sic, Spiritum sanctum, neq; filium putamus, neque per filium essentiam accepisse: propter quod Cyrillus contra Nestorium in epistola predicta posuit Spiritum sanctum esse a filio. Theodoricus vero in quadam epistola ad Ioannem Antiochenum sic dicit, Spiritus sanctus non ex filio aut per filium habet substantiam, sed procedens quidem a patre, spiritus vero filij, eo qd & ei co-substantialis sit notatus. Haec autem verba Theodoricus praedictus imponit Cyrillo, tanq; ab eo sint dicta in epistola qua ad Ioannem Antiochenum scripsit, licet in illa epistola hoc non legatur: sed dicitur ibi sic, Spiritus Dei patris procedit quidem ex ipso, est autem & a filio non alienus secundum vnus essentiae rationem. haec autem Theodoricus sententia secutus est postmodum Damasus. Quis dogmata eiusdem Theodoricus sint in quinta synodo condemnata, vnde in hoc non est standum nisi Damaseni.

Ad xxv. dicendum, qd licet Spiritus sanctus sit a duobus, non tamen est compositus: quia illi duo, scilicet pater & filius sunt per essentiam unum.

Ad xxvi. dicendum, qd Philosophus attribuit principijs non esse ab alio, in quantum sunt prima principium autem primum (vt ita dixerim) est principium non de principio, quod est pater.

Ad xxvii. dicendum, qd licet voluntas moueat intellectum ad aliquid intelligendum: non tamen voluntas aliquid velle potest, nisi sit pra-intellectum: vnde cum non sit procedere in infinitum, oportet deuenire ad hoc, qd intellectus aliquid intelligit naturaliter non ex imperio voluntatis. Filius autem procedit a patre naturaliter: vnde quamuis procedat per modum intellectus, non sequitur quod sit a Spiritu sancto: sed econuerso.

Ad xxviii. dicendum, qd Spiritus sanctus potest dici quod scire in filio tripliciter: vno modo scilicet humanam naturam scire illud. Ita. 1. Egre dicitur virga de radice leuise, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini. Alio modo, vt intelligatur spiritus in filio requiescere: quia virtus spiritalis a patre datur filio, & ultra non protenditur. Tertio modo secundum qd amor dicitur requiescere in amato, in quo quiescat amantis affectus. Nullo autem istorum modorum excluditur processio Spiritus sancti a filio.

Ad xxix. dicendum, qd non repugnat simplicitati Spiritus sancti, quod procedat a duobus, scilicet patre & filio, cum sint per essentiam unum.

Ad xxx. dicendum, quod eadem est perfectio patris & filij: vnde per hoc quod Spiritus sanctus procedit a patre perfecte, non excluditur quin procedat a filio: alioquin sequeretur quod creatura non creetur a filio, cum perfecte creetur a patre.

Ad xxxi. dicendum, qd vnitas essentiae non inducit confusionem personarum: vnde ex vnitate essentiae non potest concludi illa quae repugnant distinctioni relatiuae. & sic ex hoc qd pater & Spiritus sanctus sunt vnus, non potest concludi qd filius sit a Spiritu sancto, licet filius sit a patre: quia Spiritus sanctus est ab eo, & iterum quia sequeretur qd Spiritus sanctus esset pater, cum nihil aliud sit esse patrem, qd habere filium de se procedentem.

Ad xxxii. dicendum, qd splendor est a radio, cum nihil aliud sit qd reuerberatio radij ad corpus clarum: & tamen splendor filio attribuitur. Heb. 1. Cum sit splendor gloriae.

Ad xxxiii. dicendum, quod calor est a radio, cum nihil aliud sit qd reuerberatio radij ad corpus clarum: & tamen splendor filio attribuitur. Heb. 1. Cum sit splendor gloriae.

Ad xxxiiii. dicendum, qd positio Nestorianorum fuit qd Spiritus sanctus non sit a filio, vnde in quodam symbolo Nestorianorum condemnato in 1. Ephe. synodo dicitur sic, Spiritum sanctum, neq; filium putamus, neque per filium essentiam accepisse: propter quod Cyrillus contra Nestorium in epistola predicta posuit Spiritum sanctum esse a filio. Theodoricus vero in quadam epistola ad Ioannem Antiochenum sic dicit, Spiritus sanctus non ex filio aut per filium habet substantiam, sed procedens quidem a patre, spiritus vero filij, eo qd & ei co-substantialis sit notatus. Haec autem verba Theodoricus praedictus imponit Cyrillo, tanq; ab eo sint dicta in epistola qua ad Ioannem Antiochenum scripsit, licet in illa epistola hoc non legatur: sed dicitur ibi sic, Spiritus Dei patris procedit quidem ex ipso, est autem & a filio non alienus secundum vnus essentiae rationem. haec autem Theodoricus sententia secutus est postmodum Damasus. Quis dogmata eiusdem Theodoricus sint in quinta synodo condemnata, vnde in hoc non est standum nisi Damaseni.

Ad xxxv. dicendum, qd licet Spiritus sanctus sit a duobus, non tamen est compositus: quia illi duo, scilicet pater & filius sunt per essentiam unum.

Quaest. dis. S. Tho. N. ¶ Item

¶ Item Ansel. dicit in lib. de processione Spiritus sancti, habet utique a patre esse filius ac Spiritus sanctus, sed diuersimode, quia alter nascendo, alter procedendo, ut alij per hoc sint ab inuicem, & postea subdit. Nam si per aliud non essent plures filius, & Spiritus sanctus, per hoc solum essent diuersi, ergo et si Spiritus sanctus a filio non procederet, tamen remaneret personaliter distinctus a filio propter diuersum originis modum.

¶ Item, In diuinis personis distinguuntur propter hoc, qd vna est ab alia secundum aliquem originis modum: sed secundum unum originis modum, una persona in diuinis procedit, ergo si sunt duo modi originis, erunt duae personae procedentes, etiam si una ab altera non procedat. Constat autem qd secundum alium modum originis procedit filius a patre, & secundum alium Spiritus sanctus, ergo filius & Spiritus sanctus personaliter ab inuicem distinguuntur, etiam dato qd unus ab alio non procedat.

¶ Item, Impossibile est, qd aliqua hypostasis secundum unam naturam pluribus processionibus procedat: quia hypostasis per id qd procedit, naturam accipit: vnde filius habet duas natiuitates, secundum duas naturas: sed in diuinis sunt duae processionis, una quae est per modum natiuitatis, alia quae est per modum spirationis. Impossibile est ergo qd vna eadem persona his duabus processionibus procedat. Necessarium est ergo, qd sint duae personae distinctae, quae his duabus processionibus procedant: ergo Spiritus sanctus remanet personaliter distinctus a filio, etiam si ab eo non procedat.

¶ Item, Relationes aeternae in diuinis non sunt accidentes, neque assistentes; sed subsistentes personae. Illud ergo ad quod sequitur pluralitas relationum in diuinis, sufficit ad personarum distinctionem: sed diuersitas actionum secundum speciem sufficit ad diuersas relationes. Ex hac actione quae est gubernatio, consequitur relatio dominij: ex illa vero actione quae est generatio, sequitur alia relatio, quae est paternitas: sicut etiam ad diuersas quantitates secundum speciem, consequuntur diuersae relationes. Ad binarium, non consequitur relatio dupli, & ad ternarium relatio tripli: processionis autem in diuinis significantur per modum actionum. Si ergo sunt duae processionis oportet, qd sint duae relationes consequentes processionis, ergo oportet, qd sint duae personae, & sic idem quod prius.

¶ Item, Processio perfectius inuenitur in diuinis, qd in rebus creatis: vnde Apostolus ad Ephe. 3. dicit qd ex patre caelesti omnis paternitas in caelo, & in terra nominatur. In rebus autem creatis processio sufficit ad distinguendum supposita procedentia: nam alia processione siue natiuitate alius homo nascitur, ergo in diuinis, processionis differentia sufficit ad distinguendum personas diuinas. scilicet filium & Spiritum sanctum.

¶ Item, Relationes aeternae in diuinis non sunt accidentes, neque assistentes; sed subsistentes personae. Illud ergo ad quod sequitur pluralitas relationum in diuinis, sufficit ad personarum distinctionem: sed diuersitas actionum secundum speciem sufficit ad diuersas relationes. Ex hac actione quae est gubernatio, consequitur relatio dominij: ex illa vero actione quae est generatio, sequitur alia relatio, quae est paternitas: sicut etiam ad diuersas quantitates secundum speciem, consequuntur diuersae relationes. Ad binarium, non consequitur relatio dupli, & ad ternarium relatio tripli: processionis autem in diuinis significantur per modum actionum. Si ergo sunt duae processionis oportet, qd sint duae relationes consequentes processionis, ergo oportet, qd sint duae personae, & sic idem quod prius.

¶ Item, Processio perfectius inuenitur in diuinis, qd in rebus creatis: vnde Apostolus ad Ephe. 3. dicit qd ex patre caelesti omnis paternitas in caelo, & in terra nominatur. In rebus autem creatis processio sufficit ad distinguendum supposita procedentia: nam alia processione siue natiuitate alius homo nascitur, ergo in diuinis, processionis differentia sufficit ad distinguendum personas diuinas. scilicet filium & Spiritum sanctum.

¶ Item, Relationes aeternae in diuinis non sunt accidentes, neque assistentes; sed subsistentes personae. Illud ergo ad quod sequitur pluralitas relationum in diuinis, sufficit ad personarum distinctionem: sed diuersitas actionum secundum speciem sufficit ad diuersas relationes. Ex hac actione quae est gubernatio, consequitur relatio dominij: ex illa vero actione quae est generatio, sequitur alia relatio, quae est paternitas: sicut etiam ad diuersas quantitates secundum speciem, consequuntur diuersae relationes. Ad binarium, non consequitur relatio dupli, & ad ternarium relatio tripli: processionis autem in diuinis significantur per modum actionum. Si ergo sunt duae processionis oportet, qd sint duae relationes consequentes processionis, ergo oportet, qd sint duae personae, & sic idem quod prius.

¶ Item, Processio perfectius inuenitur in diuinis, qd in rebus creatis: vnde Apostolus ad Ephe. 3. dicit qd ex patre caelesti omnis paternitas in caelo, & in terra nominatur. In rebus autem creatis processio sufficit ad distinguendum supposita procedentia: nam alia processione siue natiuitate alius homo nascitur, ergo in diuinis, processionis differentia sufficit ad distinguendum personas diuinas. scilicet filium & Spiritum sanctum.

¶ Item, Relationes aeternae in diuinis non sunt accidentes, neque assistentes; sed subsistentes personae. Illud ergo ad quod sequitur pluralitas relationum in diuinis, sufficit ad personarum distinctionem: sed diuersitas actionum secundum speciem sufficit ad diuersas relationes. Ex hac actione quae est gubernatio, consequitur relatio dominij: ex illa vero actione quae est generatio, sequitur alia relatio, quae est paternitas: sicut etiam ad diuersas quantitates secundum speciem, consequuntur diuersae relationes. Ad binarium, non consequitur relatio dupli, & ad ternarium relatio tripli: processionis autem in diuinis significantur per modum actionum. Si ergo sunt duae processionis oportet, qd sint duae relationes consequentes processionis, ergo oportet, qd sint duae personae, & sic idem quod prius.

¶ 7 Itē, Non est idē pcedere p modū naturā, q pcedere p modū amoris: sed nomine filii designatur persona procedens p modū naturā: noīe autē Spiritus sancti designatur persona procedens per modū amoris. ergo Spiritus sanctus distinguit a filio, et si ab ipso nō pcedat, p solā processione, differētiā.

¶ 8 Itē, In patre inveniuntur actiua generatio, & actiua spiratio, sed generare & spirare in diuinis distinguūt psonas. ergo sicut filius est a patre vt persona distincta per hoc, q a patre generatur, ita Spiritus sanctus est a patre, vt persona distincta per hoc, quod a patre spiratur. Sic ergo sunt tres personae in diuinis, etiam si Spiritus sanctus a filio non pcedat.

¶ 9 Itē, Ansel. in lib. de pcessione. Spūs sancti dicit, q Spiritus sanctus ita pfecte est a patre, sicut a patre & filio: sed a patre & a filio ē sicut distinctus ab utroq; ergo si a pfecto eēt, remaneret ab utroq; distinctus.

¶ 10 Item, Pater est sufficiens & pfectum principium. pfectum autem principium alicuius, nō indiget alio ad pfecte producendū id, cuius est principium. ergo pater non indiget filio ad hoc q producat tertiā personā. l. Spiritus sanctum. ergo dato q Spiritus sanctus non pcederet a filio, adhuc essent tres personae distinctae in diuinis.

¶ 11 Itē, Remoto posteriori nō mouet de necessitate prius: sicut remoto hoīe non mouetur aīal. De personis autē diuinis tria dicūt. l. processio, cōmuniō, & germanitas. rō autē processione praecedit rōnem cōmuniōis & etiā rōnem germanitatis. In diuinis autē nō esset cōiō uel germanitas, nisi esset pluralitas personarū, quae per processionem multiplicant. ergo remota cōiōne, & germanitate in diuinis, adhuc remanet pcessio: licet ergo patris, & filii nō sit cōiō ad spirandū Spiritus sanctum, neque sit germanitas Spiritus sancti. ad filium in hoc q ab ipso pcedat, adhuc remanet pcessio Spiritus sancti a patre, & ita remanent tres personae distinctae, sed ut procedentes, & una a qua procedit.

¶ 12 Itē, In diuinis dicūtur pprietares, relationes, & notiones. Rō autē pprietatis prius est quā rō relationis, uel notionis: quia prius est intelligere personas constitutas pprietatibus personalibus, quā q adinuicē referantur, uel innotescāt. Remotis etiam relationibus, adhuc remanēt pprietares cōstituentes personas. ergo quāuis Spiritus sanctus nō referatur ad filium, ut ab eo existēs: adhuc tñ filius & Spiritus sanctus erūt psonae distinctae p suas pprietares.

¶ 13 Itē, Filiatio est pprietas filii cōstituens personā ipsius; processio autē est pprietas Spiritus sancti eius personā constituens. Filiatio autem non est processio, nec ei opponit relatiue. ergo remota oī relatione Spiritus sancti ad filium, adhuc remanebunt filius & Spiritus sanctus personae distinctae.

¶ 14 Itē, Multi posuerunt Spiritus sanctū a filio non pcedere, qui tñ tres personas in diuinis posuerūt: sicut pater de grecis. ergo quāuis Spūs sanctus a filio nō pcedat, adhuc remanet a filio distinctus.

¶ 15 Itē, Damas. dicit Spūs sanctū ex patre dicimus pcedere, nō autē ex filio: sed spūm filii noīamus. ergo quāuis a filio nō pcedat, adhuc remanet q sit spūs filii: & ita remanet q sit ab eo distinctus.

¶ 16 Itē, Sacti grāci loquētes de filio & Spiritus sancto fm similitudinē corporaliū, dicunt eos esse sicut duos radios paternae claritatis, & sicut duos riuos fontis diuinitatis q est in patre, & sicut duos flores paternae naturae: sed radii, riuus, & flores distinguūtur ab inuicē, etiam si unus ab altero nō sit, ergo & fi-

lius & Spiritus sanctus distinguuntur ab inuicem.

¶ SED CONTRA, Boet. in lib. de Trinitate dicit q in diuinis sola relatio multiplicat Trinitatem: sed si Spiritus sanctus non pcedit a filio, non erit aliqua relatio Spiritus sancti ad filium. ergo non distinguuntur secundum numerum personae ab eo.

¶ 2 Item, Ansel. in lib. de Processione Spiritus sancti dicit, q pater & filius in oībus vnum sunt, nisi in his in quibus distinguitur inter eos relationis oppositio: & hoc propter essentiae vnitatem; sed similitur vna essentia filii & Spiritus sancti. ergo in omnibus vnum sunt, nisi in his in quibus diuidit inter eos relationis oppositio: sed si Spiritus sanctus non sit a filio, nullo modo diuidit inter eos relationis oppositio. ergo nullo modo erunt distincti ab inuicem.

¶ 3 Item, Ric. de sancto Vict. 5. de Trinitate dicit q potest esse in trinitate nisi vna sola persona, quae ab vna persona tantum. Si autem Spiritus sanctus sit a filio: sicut filius est ab vna persona sola. l. a patre, ita & Spiritus sanctus. ergo & filius & Spiritus sanctus erunt vna sola persona.

¶ 4 Item, In eodē libro dicit, q nō pōt in diuinis nisi vnus solus, qui de se procedentē nō hēat. Si autē Spiritus sanctus a filio non pcedat, sicut Spiritus sanctus nō hēat de se procedentē: ita nec filius habebit ergo filius & Spiritus sanctus erunt vnus solus.

¶ 5 Itē, Vbi cūq; personae per relationes distinguuntur, oportet referri quod personaliter distinguuntur. In diuinis autem, personae p relationes distinguuntur nō enim possunt per aliquod absolutum distinguuntur, ergo quod non refertur non distinguuntur: sed Spiritus sanctus non pcedit a filio, non refertur ad filium. ergo non distinguuntur personaliter ab eo.

¶ 6 Item, Vnum oppositorum nō distinguitur ab inuicē, nisi ab eo in quo est reliquū oppositum: sicut per albedinem nō distinguitur aliquid, nisi ab eo in quo est nigredo. ergo & relatio non distinguitur in quo est, nisi ab eo in quo est opposita relatio: quae autem relatio Spiritus sancti per quam personaliter distinguitur, est processio. Non ergo personaliter distinguitur nisi ab eo in quo est opposita relatio, quae est actiua spiratio, quae non est in filio. Si Spiritus sanctus nō sit a filio, ergo si Spiritus sanctus sit a filio, non distinguitur personaliter ab eo.

¶ 7 Item, Ad relationem pertinentia in diuinis duo in cōmuni, a quo alius, & qui ab alio. sed qui ab alio non distinguitur personaliter per diuinitatem, quae est filius per generationem, & Spiritus sanctus per processionem. ergo nec qui est ab alio per generationem, scilicet Spiritus sanctus, distinguitur ab eo qui est ab alio per generationem, scilicet a filio.

¶ 8 Item, Ric. 6. de Tri. assignās differētiā inter processiones filii, & Spiritus sancti dicit, Cōmuniōis amoris fuit, vt sic dicā, cā originis vnus. l. filii cōmuniō amoris fuit cā originis alterius. l. Spiritus sancti. Nō eēt autē processio Spiritus sancti ex cōmuniōis amoris, nisi pater & filius mutuo se amarent, & Spiritus sanctus ab eis pcederet. ergo si Spiritus sanctus a filio nō pcederet, nō eēt differētiā inter processionē Spiritus sancti, & generationem filii: & sic personaliter Spiritus sanctus esset a filio, distinctus.

RESPON. Dicendum, q si qs recte cōsideret Græcorum, inueniet, q a nobis magis differunt verbis, q in sensu. Nō enim cōcedunt Spiritus sanctum a filio pcedere, vel propter ignorantiam, vel propter inuicem seu calumniā, vel propter quancumque aliam

In esp. quod incipit, diligens, declinando ad finem.

Lib. 1. ca. 11. non multum remota a fine.

aliam causam concedunt tamen Spiritum sanctum esse spiritum filij, & esse a patre per filium, quod non possit dici si processio Spiritus sancti omnino esset a filio absoluta. vnde datur intelligi, qd etia ipsi Graeci processionem Spiritus sancti, aliquem ordinem ad filium habere intelligunt. Dico autem quod si Spiritus sanctus, non sit a filio, nec aliquo modo filius sit principium processionis Spiritus sancti, impossibile est quod Spiritus sanctus a filio personaliter distinguatur, & etia impossibile est quod processio Spiritus sancti differat a filij generatione. Quod quidem manifestum est, si quis consideret ea, ex quibus aliqui diuinarum personarum distinctionem manifestant: loquuntur enim quidam de distinctione personarum secundum relationes: alij vero secundum modos originis, quidam autem per comparationem ad essentialia attributa. Si ergo consideremus modum distinguendi personas per relationes, manifeste apparet qd Spiritus sanctus personaliter a filio distingui non potest, si ab eo non procedat. Primo quidem, quia distinctio aliquorum ab invicem, non proprie potest, nisi vel propter distinctionem materialem seu quantitativam, vel propter distinctionem formalem. Distinctio autem secundum materialem & quantitativam distinctionem, inuenitur in corporalibus rebus in quibus eiusdem speciei sunt individua plura ex eo, qd forma speciei in diuersis partibus materiae secundum quantitates diuisionis inuenitur. vnde & si aliquid est indiuiduum, qd constat ex tota materia, in qua possibile est esse formam speciei, impossibile est qd illius speciei sint individua plura, sicut probat Aristoteles de mundo, in principio caeli & mundi. huc autem modum distinctionis omnino oportet a diuinis remoueri, cum in eo non sit materia nec quantitas corporalis. Distinctio autem aliquorum habentium vnam naturam saltem generis, per diuisionem formalem esse non potest, nisi ratione alicuius oppositionis. vnde inuenimus, qd cuiuslibet generis differentiae sunt oppositae. & ideo in natura diuina non potest nec esse nec intelligi aliqua distinctio, cum sit vna, non solum genere, sed numero, nisi per aliquam oppositionem. vnde cum personae distinguantur in diuinis, oportet qd hoc sit per aliquam oppositionem relationem, quia alia oppositio in diuinis esse non potest & hoc satis manifeste apparet. Nam quantum tunc inuenitur aliqua diuidantur secundum rationem diuersam, sicut essentialia attributa, non distinguunt personas, quia ad invicem non opponuntur. Sic et plures notiones inueniuntur in vna persona diuina, propter hoc qd oppositionem ad invicem non habent, sicut in patre, innascibilitas, paternitas, & spiratio actiua. Ibi enim primo inuenitur distinctio, vbi primo occurrat oppositio relatiua, sicut in hoc qd est esse patrem & filium. vbi ergo non est oppositio relatiua in diuinis, non potest esse realis distinctio, quae est distinctio personalis. Si autem Spiritus sanctus non procedat a filio, non erit oppositio aliqua inter filium & Spiritum sanctum, & ita non distinguetur personaliter Spiritus sanctus a filio. Nec potest dici qd ad talem distinctionem faciedam, sufficiat oppositio affirmatiua & negatiua: quia talis oppositio sequitur distinctionem, non autem distinctionem causat, cum existens ab altero distinguatur, per aliquid sibi inharens substantialiter vel accidentaliter: quod autem hoc non sit hoc, sequitur ex hoc quod distincta sunt. Similiter etiam patet quod veritas cuiuslibet negatiuae in existentibus supra veritatem affirmatiuae fundatur: sicut veritas huius negatiuae, Aethiops non est al-

A bus, fundatur supra veritatem huius affirmatiuae, Aethiops est niger: & ideo oportet omnem differentiam, quae est per oppositionem affirmatiuaem, & negatiuaem, reduci in differentiam alicuius affirmatiuae oppositionis, unde non potest esse prima distinctio ratio inter filium, & Spiritum sanctum ex hoc, qd filius est genitus non spiratus, alius spiratus non genitus: nisi praetelligatur distinctio inter generationem, & spirationem, & inter filium & Spiritum sanctum, per aliquam oppositionem duarum affirmatiuaem. Secundo, quia secundum Augustinum in libro de Trinitate in diuinis quod dicitur absolute, est commune tribus personis. Vnde relinquatur qd diuinarum personarum distinctio esse non possit, nisi secundum id quod aliquid dicitur: haec enim duo praedicamenta sunt in diuinis. Prima autem distinctio quae in diuinis secundum relationem inuenitur, est per haec duo, a qua alius, & quod a nullo. Si autem alterum eorum subdistingueretur, si quod est ab alio, oportet qd subdistingueretur per ea, quae sunt eiusdem rationis. Vt enim Philosophus docet 8. Metaphysicae. Si quis in subdiuidendo utatur his, quae sunt per accidens, & non per se, non rectum diuisionis ordinem sequitur: sicut si diceretur, animalium aliud est rationale, aliud irrationale: irrationalem uero aliud album, aliud nigrum, non esset recta diuisio: quia cum ex his quae sunt per accidens, non fiat vnum simpliciter, ultima species ex differentis multis constituta non esset unum simpliciter. Oportet ergo si in diuinis, quod est ab alio distinguatur, vel subdiuidatur, qd hoc sit per differentias eiusdem rationis, ut videlicet eorum quae sunt ab alio, vnus eorum ab eorum altero sit: & hoc importat differentiam processionum, quae significat ut cum dicitur, quod vnus procedit per generationem, alius per spirationem. Vnde Ricardus, de Trinitate hoc modo distinguit, procedentem ab alio, quod vnus habeat alium de se procedentem, alius uero non. Tertio, quia cum in patre sint duae relationes, scilicet paternitas & actiua spiratio, sola paternitas constituit personam patris. Vnde dicitur proprietas, siue relatio personalis spiratio uero actiua est relatio personae non personalis, quasi personae iam constitutae interueniens. Ex quo patet qd generatio actiua siue paternitas, secundum ordinem intelligendi praesupponitur ad spirationem. Oportet ergo qd similiter filiatione, quae paternitati per oppositionem respondet, secundum alium ordinem praesupponatur ad spirationem passiuam, quae est processio Spiritus sancti. aut ergo ita qd spiratio passiuam intelligatur superuenire filiationi in eadem persona, sicut spiratio actiua paternitati; & sic erit in eadem persona spiratio, & nati, sicut generantis & spirantis: aut oportet qd aliqui alium ordinem habeat filiatione ad spirationem passiuam. Non est autem ordo in diuinis nisi naturae, secundum quod aliquis est ab aliquo, ut dicit Augustinus relinquatur quod vel sit una persona filij, & Spiritus sancti spirati, vel quod Spiritus sanctus sit a filio. Si quis autem distinctionem diuinarum personarum per ipsam originem consideret, non per relationes originis idem sequitur, sicut ex his quae dicentur apparebit. Primo quidem, quia si quis proprietatem diuinae naturae consideret, impossibile est in Deo esse pluralitatem personarum, nisi per hoc quod una ab alia oriatur: nullo autem modo per hoc, quod duae oriuntur ab una. Quod patet, si quis consideret qualiter in diuersis rebus distinctio inuenitur. In rebus enim materialibus, in quibus possibile est fieri multiplicationem per distinctionem materiae, & quantitatis, ut dictum est, possibile est duo individua unius speciei ex aquo de habere, sicut & duae

Quaest. dist. S. Tho. N 2 partes

li. 6. cap. 2. tom. 3.
li. 4. ca. 10. & li. 4. c. 15.
In li. decret. & unitate.
c. 13. tom. 9.
In istomet articulo.

Li. 8. cō. 10.
rom. 3.

partes quantitatis ex æquo se habent, ubi autem in-
venitur prima differentia secundum formam, ibi
impossibile est quod aliqua duo se habeant ex æquo.
Vt enim Philoso. dicit 8. Metaph. Formæ rerū sunt
sicut numeri, in quibus variantur species per unita-
tis additionem vel subtractionem: & formales rerū
differentiæ consistunt in quodam perfectionis
ordine. Nam planta specie differt a lapide in hoc,
quod superaddit uitam: animal uero brutum a planta
in hoc, quod superaddit sensum: homo uero a bruto in
hoc quod superaddit rationem, & ideo in rebus imma-
terialibus in quibus non potest esse multiplicatio
secundum diuisionem materiæ, impossibile est quod
sit pluralitas, nisi cum ordine quodam. In substanti-
is quidem immaterialibus creatis est ordo perfe-
ctionis, secundum quod unus angelus est perfectioris
naturæ, quam alius, & quia quidam Philoso. credi-
derunt, quod omnis natura imperfecta crearetur a per-
fectiori: ideo dixerunt quod in substantiis separatis non
potest esse multiplicatio, nisi per causam & causam
quod tamen recta fides non tenet, quia credi-
mus ex ordine diuinæ sapientiæ, differentes ordines
substantiarum immaterialium productos esse. Cū
autem in diuinis non possit esse ordo perfectionis,
ut Arriani posuerunt dicentes patrem filio esse ma-
iorem, & utrumque Spiritu sancto, relinquunt quod
pluralitas in diuinis personis esse non potest nec
intelligi nisi secundum ordinem originis solum, ut si filius
sit a patre, & Spiritu sancto a filio. Si enim Spiritus
sanctus non esset a filio, ex æquo respiceret patrem
quantum ad originem, unde vel non essent duæ perso-
næ, uel esset ordo inter eos perfectionis sicut Arria-
nos, uel esset inter eos materialis diuisionis, quod est im-
possibile, & hanc rationem sequens Hila. in lib. de Sym-
nodis dicit, quod ponere in diuinis duos ingenuos, id
est non ab aliquo existentes, est ponere duos Deos: quia
si non multiplicatio per originem ordinem oportet, quod sit
per ordinem naturarum, & ideo eadem est ratio si
inter filium & Spiritu sanctum originis ordo non po-
natur. Secundo quia quod procedit ab uno naturali-
ter, oportet esse unum, natura enim semper ad unum
se habet: sed quæ procedunt ab aliquo per uoluntatem
operantem possunt esse plura, licet sint ab uno, sicut
ab uno Deo diuersæ creaturæ processerunt secundum
uoluntatem ipsius. Constat autem quod filius proce-
dit a patre naturaliter, & non per uoluntatem, ut Arri-
ani dixerunt, & hoc ideo quia Hila. in lib. de Synodis
dicit, Quod naturaliter procedit ab aliquo, est tale
quale est ipsum a quo procedit: quod autem procedit
ab aliquo secundum uoluntatem agentem, non est ta-
le quale est illud a quo procedit: sed quale uult esse
illud. Filius autem talis est qualis est pater: creaturæ ue-
ro sunt tales, quales Deus uoluit eas esse. Vnde filius est
a patre naturaliter, creaturæ autem ab eo per uolun-
tatem. Similiter autem & Spiritus sanctus talis, est qualis est
pater: non enim est creatura, ut Arriani & Macedo-
dixerunt, unde oportet quod naturaliter a patre pro-
cedat, per quod dicitur ab Athanasio & aliis sanctis, esse
naturalis Spiritus patris, & filii. Impossibile est ergo,
quod filius & Spiritus sanctus procedant a patre, ni-
si hoc modo quod a solo patre procedit unus so-
lus: scilicet filius, & a patre, & filio in quantum unum sunt,
unus Spiritus sanctus. Tertio quia sicut Ric. in 5. de
Trinit. probat, impossibile est quod in diuinis sit media-
ra processio. Cū enim quælibet persona sit in alia,
oportet, quod quilibet diuina persona sit immediate ad aliam
ordinetur. Si autem filius, & Spiritus sanctus essent a

Post med. p.
6. pag.

Li. 2. de tri-
et li. 5. non
multi ante
finē. et in li-
de Synodis
a medio il-
lius.

Arhanasius
ex epi. ola-
eius qui di-
citur Spiritus
sanctus esse
creatura cir-
ca mediū, et
parum post
li. 5. cap. 9.

patre absque hoc, quod Spiritus sanctus esset a filio. Spi-
ritus sancti ad filium non esset immediatus ordo. Non
enim ordinarentur adinuenientem, nisi mediante uolun-
tate, quod existerent: sicut duo fratres ab uno patre gene-
rati. unde impossibile est, quod filius & Spiritus sanctus
hoc modo sint a patre: sicut duæ personæ distinetæ
quod unus eorum non sit ab alio. Si uero aliquis con-
deret distinctionem personarum per ordinem con-
tributa essentialia, pater etiam quod idem sequatur, ut
mo quidem, quia secundum hoc dicitur, quod filius proce-
dit per modum naturæ: Spiritus autem sanctus per
modum uoluntatis. Nam semper processio naturæ
est principium, & origo cuiuslibet alterius processio-
nis: omnia enim quæ per artem & uoluntatem uel in-
tellectum fiunt, procedunt ab his quæ secundum na-
turam sunt, & ideo Ric. dicit 6. de Trinita. quod inter
procedendi modos constat primum locum reser-
& ceteris principialem esse illum modum proce-
dendi, qui est filij a patre. Nam nisi iste præcelleret
ceterorum nullum existendi locum haberet omnino.
Secundo manifestum est si dicatur, quod filius procedit
processione intellectuali ut uerbum: Spiritus autem
sanctus processione uoluntatis ut amor. Non enim
potest esse nec intelligi, quod amor sit aliquid, quod non
est in intellectu præconceptum: unde quilibet amor
ab aliquo uerbo, loquendo de amore in intellectu
sua natura. Tertio idem apparet, si Spiritus sanctus
mus esse uisibilem quoddam spiramen diuinitatis, ut
dicit Athanasius. Omnis enim motus & actio uita ordina-
tur per intellectum, nisi ex imperfectione naturæ con-
trariū accidat. unde ex omnibus supradictis datur
intelligi, quod nec Spiritus sanctus esset alius a filio, si ab eo
non procederet, nec spiratio esset aliud a generatione.
AD PRIMUM ergo dicendum, quod Spiritus sanctus
distinguitur substantialiter a filio in hoc, quod origo
differt ab origine alterius: sed ipsa differentia origi-
nis est per hoc quod filius est a patre solo, Spiritus autem
sanctus a patre & filio. Quod patet per Ric. de lib. 2. de
Trinit. qui in 2. de Trinit. dicit, Notandum quod
iusmodi differentia proprietatum in solo consilium
mero productionum. Nam prima earum habet esse
nulla alia, altera ab una sola: tertia uero a gemina.
AD SECUNDUM dicendum, quod id quod dicitur
quod filius & Spiritus sanctus per hoc solum adinueni-
distinguntur, quod diuerso modo procedunt, est con-
uerum: sed sicut ostensum est, diuerso modo proce-
dere non possent, nisi Spiritus sanctus a filio esset
de remoto quod Spiritus sanctus non sit a filio, cum
distinctio Spiritus sancti remouetur a filio. Est autem
tentio Anselmi in lib. de Processione Spiritus sancti
prius ponere ea in quibus nos conuenimus cum
gantibus Spiritu sanctum a filio esse: qui tamen Spi-
ritum sanctum a filio dicunt distinguere. unde uerba
prædicta Anselmi. inducta sunt magis, ut disputatio
suppositio quam ueritatis definitio.
AD TERTIUM dicendum, quod bene sequitur si sunt
modi originis in diuinis, quod sunt duæ personæ pro-
cedentes: sed duo modi originis esse non possunt
nisi per hoc quod Spiritus sanctus procedit a filio
ostensum est, & similiter dicendum ad quædam
AD QUINTUM dicendum, quod non oportet quod totæ
personæ subsistentes in diuinis, quorū sunt relationes.
Nam in una persona patris sunt duæ relationes. A
ternitas per quam refertur ad filium, & communis
spiratio per quam refertur ad Spiritu sanctum
ternitatis enim relatio constituit personam subsistentem:
sed relatio communis spirationis non est pro-
pria

prietas personam constituens: sed relatio personae subsistenti inherens. unde non sequitur si ex generatione & processione consequuntur duae relationes, quod propter hoc sint tamen duae subsistentes: potest etiam responderi, quod non sunt duae processiones: nisi unus procedentium sit ab alio, ut dictum est, & per hoc patet solutio ad sextum.

AD SEPTIMUM dicendum, quod illud quod procedit per modum amoris, oportet quod procedat ab eo, quod procedit per modum naturae, ut ex dictis patet.

AD OCTAVUM dicendum, quod spiratio distinguit spiritum sanctum a spirite, sicut generatio generatum a generante: non tamen ex hoc sequitur quod spiratus a generato distinguatur, cum & spirans & generans sint idem: nec propter hoc, quod idem non potest duabus processibus diuersis procedere: sed processiones in diuinis non possunt esse diuersae, nisi per hoc, quod unus procedentium est ab alio, ut ostensum est.

AD NONVM dicendum, quod spiritus sanctus ita perfecte est a patre, sicut a patre, & filio: non tamen propter hoc, quod a patre, & filio distinguitur: sed propter hoc, quod est a filio.

AD X. Dicendum, quod pater est sufficiens principium spiritus sancti, nec indiget alio principio ad spirationem spiritus sancti. Filius enim non est aliud principium spiritus sancti a patre: sed vnum principium cum ipso.

AD XI. Dicendum, quod licet processio sit prius intellectu, quam cōio, sicut cōio quam proprietas: tamen processio spiritus sancti quod procedit quasi amor, & cōio, & nexus patris, & filij, non est prius secundum intellectum, quam communio. unde non oportet, quod remota communione remaneat processio: sicut animal est prius secundum rationem, quam homo, non autem animal rationale.

AD XII. Dicendum, quod eadem secundum rem in diuinis sunt proprietates, & relationes, & notionis, nisi quod proprietates sunt solum tres, scilicet paternitas, filiationis, & processio. Relationes autem sunt quatuor, addita praedictis proprietatibus tribus eiusdem spiratione, quae relatio quidem est, non tamen proprietas, quia non vni personae cōuenit, sed duabus. Notiones vero sunt quinque, addita innascibilitate, quae non est relatio, sed notio, quia per eam pater innotescit. Est etiam proprietas, quia conuenit soli patri: non tamen proprietas personalis, quia non constituit personam patris. Quantum ergo ad rem, ordinem habere non possunt proprietates, relationes, & notionis, cum idem sub tribus contineatur. Si autem eorum ordo quantum ad proprias rationes requiratur, tunc notio prior est relatione secundum ordinem, quod aliquid dicitur prius quo ad nos: relatio autem & proprietas, secundum ordinem quo aliquid prius est secundum rem. Si autem relationis, & proprietatis ordinem requiramus, in rebus creatis non est eorum ordinem assignare. Nam aliqua proprietates est relatio, sed non omnis: similiter & aliqua relatio est proprietas: sed non omnis. Si tamen proprietates ab aliquo absoluto sumatur, sic proprietas primum est, eo ordine quo absolutum est prius relatio. In diuinis autem personis oportet, quod relationis ratio rationem proprietatis praecedat. Nam cum proprietas sit, quod vni soli cōuenit, ratio proprietatis distinctionem praesupponit. In diuinis autem non potest esse aliquid distinctum, nisi per hoc, quod est ad aliquid, unde relatio, quae est distinctio, in principium in diuinis, secundum rationem prior est proprietate. Sciendum tamen est, quod neque proprietates, neque relatio secundum modum, habent

rationem constituendi personam. Nam cum persona sit rationalis naturae indiuidua substantia, id quod est extra substantiam, persona constituitur non potest. Unde in rebus creatis, proprietates & relationes non sunt constituentes, sed magis aduenientes constitutis personis. In diuinis autem ipsa relatio, quae est et proprietates, est diuina essentia & ex hoc habet, quod id quod per eam constitutum est, sit persona: nisi enim paternitas esset diuina essentia, nullatenus hoc nomen patet signum caret personam: sed solum accidens relatum personae, sicut patet in personis humanis. paternitas ergo in quantum est diuina essentia, constituit hypostasim subsistentem in diuina natura: in quantum vero est relatio, distinguit: in quantum vero est proprietates, cōuenit vni personae; & non alii: in quantum vero est notio, est principium innotescendi personam. Sic ergo secundum ordinem intellectus, primum est, quod sit personam constituens: secundum, quod sit distinctio: tertium quod sit proprietates: quartum quod sit notio.

AD XIII. Dicendum, quod licet filiationis non opponatur relatiue processioni, tamen procedens opponitur relatiue filio, & per hoc processio a filiatione distinguitur.

AD XIV. Dicendum, quod licet Graeci non cōfiteantur spiritum sanctum a filio procedere, cōfiteantur tamen, filium esse aliquo modo principium originis spiritus sancti: quod pater ex hoc, quod dicunt spiritum sanctum a patre esse per filium, & spiritum sanctum esse filium. Nihilominus tamen aliquid implicite contradictionem implicat, quod nihil prohibet ab alio explicite nesciente concedi, & sic aliquis non intelligens potest dicere spiritum sanctum non esse a filio, licet a filio sit distinctus.

AD XV. Dicendum, quod in hoc, quod Damascenus spiritum sanctum esse filium confitetur, dat intelligere, quod origo spiritus sancti aliquo modo sit a filio.

AD XVI. Dicendum, quod spiritus sanctus, & filius dicuntur esse duo riuuli, in quantum procedunt ambo a patre: dicitur tamen & a Graecorum doctoribus, quod filius sit fons spiritus sancti: sed quod spiritus sanctus non est a filio, & idem potest dici de alijs similitudinibus.

Finis questionum de potentia Dei.

QUESTIONES DISPUTATAE. S. THOMAE AQUINATIS.

DE MALO.

QUESTIO I.

De malo in communi.

Et habet quinque articulos.

- ¶ Primo. Enim quaeritur utrum malum sit aliquid.
¶ Secundo, utrum malum sit in bono.
¶ Tertio, utrum bonum sit causa mali.
¶ Quarto, utrum malum conuenienter diuidatur per culpam, & poenam.
¶ Quinto, quid plus habeat de ratione mali, utrum culpa an poena.

ARTICVLVS PRIMVS.

QUESTIO est de malo, & primo quaeritur, an malum sit aliquid, & vnde quod sit. Omne enim creatum aliquid est: sed malum est aliquid creatum, secundum illud Ieremias 41. Ego dominus faciens pacem, & creans malum. ergo malum est aliquid.
Quaest. dist. S. Tho. N 3 ¶ 2. Prae.